

POSTANOWIENIE

Dnia 20 listopada 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Pastuszko

w sprawie z powództwa P. S.A. z siedzibą w W.

przeciwko B. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 20 listopada 2025 r.

wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego Marii Szczepaniec od orzekania w sprawie II NSNc 497/23 ze skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej z 19 października 2009 r., sygn. X Nc 10452/09,

oddala wniosek.

UZASADNIENIE

Pismem z 20 października 2025 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej także: „Rzecznik” lub „RPO” lub „wnioskodawca”) na podstawie art. 49 § 1 i art. 50 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2024, poz. 1568 ze zm., dalej: „k.p.c.”) w związku z art. 95 pkt 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2024, poz. 622) i art. 398²¹ oraz art. 391 § 1 k.p.c. wniósł o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego Marii Szczepaniec od orzekania w sprawie o sygn. akt II NSNc 497/23.

W uzasadnieniu Rzecznik wskazał, że „niniejszy wniosek o wyłączenie sędziego jest związany w wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

(dalej: „TSUE”) z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, „R” S.A. przeciwko AW „T” sp. z o.o.”. Powołując się na zasadę pierwszeństwa prawa UE, Rzecznik dodatkowo zauważył, że jest on zobowiązany do korzystania ze swoich kompetencji w taki sposób, aby doszło do wykonania przedmiotowego wyroku. Jak zaznaczył, z tej przyczyny – wnosząc środek zaskarżenia do Sądu Najwyższego – ma obowiązek podejmowania wszelkich czynności procesowych, które mogą doprowadzić do tego, że orzekający w sprawie skład Sądu Najwyższego będzie ukształtowany w sposób zgodny ze standardami europejskimi. Za tego typu czynność procesową uznał wniosek o wyłączenie sędziego.

Rzecznik podniósł także, że wyrok z 4 września 2025 r. wprowadził istotną nowość w orzecznictwie w zakresie odnoszącym się do skutków prawnych orzeczeń wydanych z udziałem niektórych sędziów Sądu Najwyższego powołanych po zmianach, jakie w polskim porządku prawnym przyniosła ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Jak przy tym zauważył, z sentencji wyroku TSUE z dnia 4 września 2025 r. wynika, że orzeczenia Sądu Najwyższego wydane z udziałem sędziego Sądu Najwyższego powołanego w szczególnych okolicznościach, które były tłem sprawy zakończonej wyrokiem TSUE z dnia 21 grudnia 2023 r., C-718/12, Krajowa Rada Sądownictwa (zob. pkt 55 wyroku TSUE z dnia 4 września 2025 r.), powinny zostać uznane za niebyłe (nieistniejące). Więcej – wynika z niej też, że wyrok odnosi się do orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w składach obejmujących sędziów powołanych w 2018 r. na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, której wykonanie zostało wstrzymane postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego, wydanym na podstawie art. 388 § 1 k.p.c. w związku z ówczesnym brzmieniem art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 389), a która następnie została uchylona przez Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Rzecznik zaznaczył również, że sędzia, którego dotyczy wniosek, został powołany w dniu 10 października 2018 r. na podstawie uchwały KRS z dnia 28 sierpnia 2018 r. nr 331/2018. Jak podkreślił, wykonanie tej uchwały wstrzymano postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego z 27 września 2018 r., sygn. akt II GW 28/18. W konsekwencji w chwili powołania przez Prezydenta RP

wykonanie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa w sprawie wniosku o powołanie na urząd sędziego Sądu Najwyższego było wstrzymane mocą postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego. W jego ocenie istnieje wysokie ryzyko, że orzeczenie wydane z udziałem tego sędziego zostanie w przyszłości – na podstawie wyroku TSUE z dnia 4 września 2025 r. – uznane za niebyłe. Stąd uznał, że jego obowiązkiem jest podjęcie wszelkich czynności procesowych, które służą minimalizacji owego ryzyka. Jak wskazał, pewność prawa wymaga, aby osoba, która zwróciła się do RPO z wnioskiem o skierowanie do Sądu Najwyższego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, mogła działać w zaufaniu, że orzeczenie Sądu Najwyższego wydane w jej sprawie odniesie skutek prawny i będzie respektowane przez sądy niższych instancji oraz inne organy państwa. Tymczasem udział wskazanego w niniejszym wniosku sędziego w orzekaniu w niniejszej sprawie może doprowadzić do tego, że wyrok Sądu Najwyższego będzie uznany za niebyły na podstawie wyroku TSUE z dnia 4 września 2025 r.

Sędzia Sądu Najwyższego Maria Szczepaniec nie złożyła w sprawie oświadczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 48 § 1 k.p.c, Sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy: 1) w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki; 2) w sprawach swego małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia; 3) w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli; 4) w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem albo był radcą prawnym jednej ze stron; 5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator; 6) w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, jeżeli brał udział w wydaniu tego orzeczenia.

W art. 48 § 2 k.p.c. wskazano, że powody wyłączenia trwają także po ustaniu uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli. Natomiast w art. 48 § 3 k.p.c. przewidziano, że sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie lub skargą nadzwyczajną, nie może orzekać co do tej skargi.

Stosownie do art. 49 § 1 k.p.c., niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.

Artykuł 50 § 1 k.p.c. stanowi, że wniosek o wyłączenie sędziego strona zgłasza na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa się toczy, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia.

Jak wskazuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego (m.in. w sprawie Sądu Najwyższego o sygn. II CSKP 989/22), przepisy art. 49 k.p.c. i art. 48 § 1 k.p.c. służą nie tylko zabezpieczeniu neutralnego osądu w konkretnej sprawie, lecz mają także na celu zapewnienie, aby osąd ten prezentował się jako bezstronny w ocenie opinii publicznej (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 13 grudnia 2005 r., SK 53/04, OTK-A 2005, Nr 11, poz. 134 i z 24 lipca 2008 r., P 8/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 84).

Ocena, czy konkretna okoliczność może budzić uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego, powinna mieć charakter obiektywny; decydujące znaczenie w tej mierze ma możliwość powstania uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego w sprawie, nie zaś to, czy sędziemu da się postawić zasadny zarzut braku obiektywizmu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z: 19 listopada 1981 r., IV PZ 63/81; 17 grudnia 2014 r., I UO 3/14, niepubl.). Nie bez znaczenia mogą być w tym zakresie także pozory lub przypuszczenia, jeśli są obiektywnie uzasadnione (por. postanowienia Sądu Najwyższego z: 18 marca 1970 r., II CO 18/69, niepubl.; 30 kwietnia 1975 r., II CZ 60/75, niepubl.). Standard tej oceny powinien być wysoki, chodzi bowiem nie tylko o zapewnienie rzeczywiście neutralnego rozstrzygnięcia sprawy, lecz także dbałość o wizerunek sądu jako bezstronnego, która służy budowaniu zaufania społeczeństwa do wymiaru sprawiedliwości.

W odróżnieniu od art. 48 k.p.c. wymieniającego *expressis verbis* przypadki, w których dochodzi do wyłączenia sędziego, art. 49 § 1 k.p.c. określa dwie przesłanki umożliwiające uwzględnienie wniosku o wyłączenie sędziego. Po pierwsze, może to nastąpić, gdy w okolicznościach konkretnej sprawy występuje obiektywna, a więc weryfikowalna, wątpliwość co do jego bezstronności. Po drugie, gdy wątpliwość ta ma charakter uzasadniony (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2025 r., I Zo 188/24).

Bezstronność jest synonimem obiektywizmu, braku uprzedzeń i neutralności wobec stron, a także niekierowania się przy rozstrzyganiu sprawy względami, które miałyby charakter inny niż merytoryczny.

Dla oceny czy sędzia zachowuje obiektywizm, nie jest wystarczające subiektywne przekonanie wnioskodawcy o braku bezstronności sędziego. Z uwagi na przyjętą przez ustawodawcę konstrukcję tej instytucji niezbędne staje się tutaj uwzględnienie obiektywnych, racjonalnych i dających się zweryfikować okoliczności konkretnej sprawy, przemawiających za wyłączeniem sędziego od jej rozpoznania.

W orzecznictwie podkreśla się, że instytucja wyłączenia nie tylko wzmacnia zasadę bezstronności i niezawisłości, ale również pozbawia sędziego prawa rozpoznania przydzielonej mu sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2004 r., III CO 2/04). Z tego względu wnoszący o wyłączenie sędziego powinien uprawdopodobnić wystąpienie takich okoliczności, które obiektywnie mogą rzutować na bezstronność i niezawisłość sędziowską (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 10 stycznia 2017 r., III UO 3/16; 13 września 2017 r., IV CO 124/17; 29 listopada 2018 r., IV CO 222/18; 10 maja 2023 r., II NSNc 133/23; 16 stycznia 2025 r., I Zo 188/24).

Jednocześnie w piśmiennictwie zauważa się, że wobec aktualnego brzmienia art. 49 § 1 k.p.c. potencjalnie każda okoliczność może stanowić o wyłączeniu sędziego, o ile rzecz jasna będzie ona budzić uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego i będzie mieć charakter obiektywny. „(...) gwarancje bezstronności sędziowskiej nie mogą być ograniczone jedynie do istnienia możliwości wyłączenia sędziego ze względu na istnienie jego bezpośrednich relacji ze stroną o charakterze osobistym, lecz muszą być pojmowane szerzej; sędzia powinien być wyłączony także wtedy, gdy z powodów innych niż osobiste

(interpersonalne) zachodzą uzasadnione wątpliwości co tego, że wydane orzeczenie będzie efektem w pełni neutralnego rozpoznania i rozstrzygnięcia” (J. Gudowski, *Komentarz do art. 49 k.p.c.*, [w:] Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1-124*, wyd. VI).

W realiach rozpoznawanej sprawy Rzecznik oparł wniosek o wyłączenie wskazanego sędziego Sądu Najwyższego na art. 49 § 1 k.p.c., uzasadniając go wyrokiem TSUE z 4 września 2025 r. dotyczącym w istocie rzeczy zasiadania w składach sędziów powołanych w 2018 r. na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, której wykonanie zostało wstrzymane postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego, wydanym na podstawie art. 388 § 1 k.p.c. w związku z ówczesnym brzmieniem art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 389), a która następnie została uchylona przez Naczelny Sąd Administracyjny. Wskazał przy tym wyraźnie, że sędzia objęty przedmiotowym wnioskiem został powołany na podstawie ww. uchwały.

W uznaniu Sądu Najwyższego tak ukształtowany wniosek nie zasługuje na uwzględnienie. Ocena ta bierze się stąd, że wnioskodawca nie przedstawił okoliczności, które budzą uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności tego sędziego i mają charakter obiektywny. Tym samym nie spełnił on wymogów określonych w art. 49 § 1 k.p.c.

Do powyższej konkluzji prowadzi analiza uzasadnienia przedmiotowego wniosku. Z tej bowiem wynika, że Rzecznik, wyjaśniając swoje stanowisko, nie odniósł się w żaden sposób ani do przedmiotu sprawy, ani do występujących w niej podmiotów, podał natomiast wyłącznie sygnaturę, strony i nazwisko sędziego wyznaczonego do jej rozpoznania. W takiej sytuacji trudno uznać, że wskazane przezeń okoliczności mają związek z ww. sprawą i w konsekwencji – przy uwzględnieniu użytej argumentacji – mogą być potraktowane jako racjonalne i obiektywne okoliczności przemawiające za wyłączeniem sędziego objętego wnioskiem.

Niezależnie od wysuniętej wyżej argumentacji Sąd Najwyższy wskazuje, że orzeczenie TSUE, które zostało przytoczone przez Rzecznika i które tenże uznał

za okoliczność uzasadniającą wyłączenie, z uwagi na fakt, że w istocie rzeczy ogranicza się do okoliczności powołania ww. sędziego na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, nie może stanowić podstawy wniosku składanego w trybie art. 49 § 1 k.p.c. Konieczność takiego kierunku interpretacji obowiązujących przepisów narzucają wydane w przeszłości orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 23 lutego 2022 r., P 10/19 oraz z 2 czerwca 2020 r., P 13/19.

Zajmując takie stanowisko, Sąd Najwyższy przypomina, że zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Oznacza to, że wszystkie podmioty występujące w postępowaniu, w tym wnioskodawca oraz organy stosujące prawo – także Sąd Najwyższy – pozostają nimi związane.

Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia.

[D.Z.]

[r.g.]